

การถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่ม
ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
ปี ๒๕๖๓

โดย

สำนักงานเกษตรจังหวัดนนทบุรี

พ.ศ. ๒๕๖๓

คำนำ

โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เป็นงานนโยบายสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ต้องมีการบูรณาการขับเคลื่อนการดำเนินงานจากทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้ ศพก. เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่เกษตรกร รวมทั้งการให้บริการทางการเกษตร เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ และที่สำคัญคือเป็นกลไกในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่

ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ กรมส่งเสริมการเกษตร กำหนดการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. ภายใต้ประเด็น “เกษตรปลอดภัย” และดำเนินการถอดบทเรียนจังหวัดละ ๑ เรื่อง โดยการคัดเลือก ศพก. หรือเครือข่าย ศพก. ที่มีจุดเด่นในเรื่องเกษตรปลอดภัย เพื่อใช้เป็นต้นแบบและแนวทางในการส่งเสริมการเกษตรแบบปลอดภัยโดยกระบวนการเกษตรกรถ่ายทอดสู่เกษตรกรด้วยตนเอง

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอบางกร่าง โดยมีนายบุญลือ เรืองฉาย เป็นเกษตรกรต้นแบบของ ศพก. อำเภอบางกร่าง โดยมีการทำนาที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรในพื้นที่ จนได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร และมีแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรหรือผู้สนใจอื่นๆ สำนักงานเกษตรจังหวัดนนทบุรีจึงได้คัดเลือก ศพก. อำเภอบางกร่างเป็นจุดถอดองค์ความรู้ด้านมาตรฐานสินค้าเกษตร และต้นแบบในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย ในปี ๒๕๖๓ เพื่อเป็นข้อมูลการดำเนินงานพัฒนาการเกษตรให้ได้รับมาตรฐานด้านการผลิตสินค้าเกษตรและเป็นแนวทางในการผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรท่านอื่นๆ ต่อไป

สำนักงานเกษตรจังหวัดนนทบุรี
สิงหาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
การถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)	๑
ปี พ.ศ. ๒๕๖๓ สำนักงานเกษตรจังหวัดนนทบุรี	
๑. ข้อมูลพื้นฐาน	๑
๒. สถานการณ์ด้านการเกษตรในพื้นที่	๒
๓. ประวัติความเป็นมา	๒
๔. แรงจูงใจในการทำเกษตรปลอดภัย	๔
๕. เทคโนโลยีเด่นที่ใช้ในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร	๔
๖. วิธีการดำเนินงานตามมาตรฐานสินค้าเกษตร	๕
๗. ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยี	๑๑
๘. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ	๑๑
๙. ปัญหาและอุปสรรค	๑๒
๑๐. ข้อเสนอแนะ	๑๒

การถอดบทเรียน
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี พ.ศ. ๒๕๖๓
สำนักงานเกษตรจังหวัดนนทบุรี

๑. ข้อมูลพื้นฐาน

ชื่อศูนย์เรียนรู้

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ

การผลิตสินค้าเกษตร อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี

ชื่อเกษตรกรต้นแบบ

นายบุญลือ เรืองฉาย

สินค้าหลัก

ข้าว

พื้นที่เป้าหมาย

๓,๘๔๑ ไร่

เกษตรกรเป้าหมาย

๑๙๕ ราย

สถานที่ตั้งเลขที่

๖๒/๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองข่อย
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

พิกัด

Latitude ๑๓.๙๗๐๕๙ ; Longitude ๑๐๐.๔๖๑๖๕

พิกัด UTM

X ๖๕๗๘๘๑ Y ๑๕๔๔๙๖๐ Zone ๔๗

ที่อยู่

เลขที่ ๖๒/๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี

เบอร์โทรศัพท์

๐๘๗-๐๘๖-๐๕๐๖

แนวทางการพัฒนา

ใช้เทคโนโลยีที่ได้จากการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน มาประยุกต์ใช้กับการทำนาของตนเอง เพื่อให้สามารถลดต้นทุนการผลิตข้าว โดยยึดแนวคิดหลัก คือ ๓ ลด ๑ เพิ่ม ๒ ปฏิบัติ ซึ่งตั้งเป้าหมายของการลดต้นทุนการผลิตข้าวให้ได้ ๖ บาท/กก. (ลดต้นทุน จาก ๔,๔๗๐ บาท/ไร่ เหลือ ๒,๘๔๓บาท/ไร่) และเพิ่มผลผลิตให้ได้ ๘๐๐ กก./ไร่ โดยปรับเปลี่ยนจากการใช้สารเคมี เป็นการใช้สารชีวภัณฑ์เป็นหลัก และสามารถผลิตขยายสารชีวภัณฑ์ใช้เองได้ เช่น เชื้อราบิวเวอเรียการผลิตขยาย เชื้อราไตรโครเดอร์มา เป็นต้น

เทคโนโลยีเด่นของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอปากเกร็ด

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอปากเกร็ด มีความเชี่ยวชาญด้าน ต่างๆ ดังนี้

- การบริหารจัดการศัตรูพืชแบบปลอดภัย
- การลดต้นทุนการทำนา และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว
- การถ่ายทอดความรู้ เรื่อง “การผลิตและขยายเชื้อราบิวเวอเรีย”
- การผลิตปุ๋ยหมัก/น้ำหมัก
- การทำการเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

หลักสูตรเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอปากเกร็ด

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอปากเกร็ด ได้ประชุมหารือกับคณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอปากเกร็ด อย่างต่อเนื่องเป็นประจำ เพื่อปรับปรุงหลักสูตรการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และพื้นที่โดยปัจจุบัน มีหลักสูตรหลักในการถ่ายทอดความรู้ ๓ หลักสูตร ได้แก่

- ๑) การลดต้นทุนการผลิตข้าว
- ๒) การผลิตขยายเชื้อราบิวเวอเรีย
- ๓) การผลิตขยายเชื้อราไตรโคโรเดอมา

และมีฐานการเรียนรู้ภายในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอปากเกร็ด ไว้ในการให้เกษตรกรหรือผู้สนใจได้เข้ามาศึกษา เรียนรู้การดำเนินงานด้านการเกษตร จำนวน ๗ ฐาน ดังนี้

- ฐานการเรียนรู้ที่ ๑ การลดต้นทุนการผลิตข้าว
- ฐานการเรียนรู้ที่ ๒ การผลิตขยายเชื้อราบิวเวอเรีย
- ฐานการเรียนรู้ที่ ๓ การผลิตขยายเชื้อราไตรโคโรเดอมา
- ฐานการเรียนรู้ที่ ๔ การทำปุ๋ยหมัก/น้ำหมัก
- ฐานการเรียนรู้ที่ ๕ การเลี้ยงปลา
- ฐานการเรียนรู้ที่ ๖ การเลี้ยงไก่
- ฐานการเรียนรู้ที่ ๗ การปลูกมะนาว

๒. สถานการณ์ด้านการเกษตรในพื้นที่

- พื้นที่ของตำบลคลองข่อย ลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม และลุ่มมาก จะมีความลาดชันของพื้นที่แตกต่างกันน้อย และได้รับอิทธิพลน้ำหนุนจากน้ำทะเล
- เกษตรกรในพื้นที่ตำบลคลองข่อย ส่วนใหญ่ปลูกข้าวร้อยละ ๗๐
- พื้นที่ปลูกพืชส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกข้าว (S๑) ร้อยละ ๗๑.๕๐
- การดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรพบว่า มีต้นทุนการผลิตสูง ราคาปุ๋ยและสารเคมีแพง ผลผลิตต่อไร่ต่ำขาดแคลนพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมในพื้นที่
- เกษตรกรส่วนใหญ่มีต้นทุนการทำนาสูง
- ปัญหาด้านน้ำเค็มรุกพื้นที่การเกษตร

๓. ประวัติความเป็นมา

นายบุญลือ เรืองฉาย เติบโตในครอบครัวที่บิดา - มารดา ประกอบอาชีพการทำนา และมีความเป็นอยู่แบบวิถีชีวิตการทำงานมาโดยตลอด จนกระทั่งอายุประมาณ ๑๑ - ๑๒ ปี ก็ได้เริ่มต้นอาชีพเกษตรกรโดยช่วย บิดา - มารดา ทำนา หลังจากนั้นก็มี ความชำนาญ สามารถแยกตัวจาก บิดา - มารดา มาประกอบอาชีพการทำนาอย่างเต็มตัวเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยการเริ่มต้นเช่าที่ทำนา ๑๐ ไร่ โดยการแบ่งสันปันส่วนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการลงทุนทำนาครั้งต่อไปเรื่อยๆ ส่วนที่เหลือก็เก็บออมไว้ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๘ จึงมาทำนาในพื้นที่ของบิดามารดา จำนวน ๒๔ ไร่ และในช่วงที่ทำนานั้นเกิดการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลในนาข้าวในพื้นที่จำนวนมาก กรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการเกษตรให้ โดยมีการจัดกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร การสำรวจแมลงก่อนการใช้สารเคมี ทำให้เกิดความสนใจในด้านเทคนิคในการทำนาเพิ่มขึ้น และได้เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมต่างๆ จากหน่วยงานภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง และนำประสบการณ์และความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาการทำนา และการทำสารชีวภัณฑ์ใช้เอง สามารถลดต้นทุนการทำนา และเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวได้

ในปี ๒๕๕๒ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวของตำบลคลองข่อย เริ่มมีการรวมกลุ่มด้านการเกษตรเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) ตำบลคลองข่อย อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เพื่อแก้ปัญหาศัตรูพืช และเพื่อแจ้งเตือนการระบาดของศัตรูพืชให้กับเกษตรกรในพื้นที่ได้รับทราบแล้วสามารถป้องกันกำจัดศัตรูพืชได้อย่างทันทางที่

และในปี ๒๕๕๘ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในการประกอบอาชีพและทำการผลิตสินค้าที่สอดคล้องกับสภาพชุมชน และมีความพร้อมในการจัดกระบวนการถ่ายทอด/เรียนรู้แก่เกษตรกรชุมชนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากศจช. คลองข่อยมีความเข้มแข็ง จึงเลือกที่นี่เป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอปากเกร็ด และมีการบูรณาการงานต่างๆ ของกรมส่งเสริมการเกษตรกับศูนย์เครือข่าย เช่น ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) และแปลงเรียนรู้ในพื้นที่รวมทั้งเป็นพื้นที่ส่งเสริมการทำนาตามโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และโครงการพัฒนาสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน GAP ด้วย

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอปากเกร็ด ยังสามารถให้บริการด้านการเกษตรกับเกษตรกรในพื้นที่ตำบลคลองข่อย และพื้นที่ใกล้เคียง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- การตรวจวิเคราะห์ดินเบื้องต้น แนะนำเรื่องการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน
- การฝึกปฏิบัติการผลิตขยายเชื้อราชีวเวอเรีย และเชื้อราไตรโคเดอร์มา พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการใช้สารชีวภัณฑ์
- การวัดค่าความเค็มของน้ำโดยการใช้เครื่องวัดน้ำเค็ม เพื่อทราบค่าความเค็มของน้ำเพื่อเตือนให้เกษตรกรทราบสถานการณ์น้ำ และเตรียมรับมือภาวะน้ำเค็มรุกพื้นที่เกษตร
- การให้บริการแก้ปัญหาและรับเรื่องร้องเรียนด้านการเกษตร เพื่อส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- เป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของเกษตรกร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร อาสาสมัครเกษตรและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ เพื่อรับทราบปัญหาความต้องการของชุมชนและเกษตรกรในพื้นที่
- การบริการข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร ในรูปแบบแผ่นพับความรู้ เอกสารวิชาการ หรือหนังสือเผยแพร่ความรู้ของหน่วยงานต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้สมาชิก ศพก. และเกษตรกรทั่วไป

๔. แรงจูงใจในการทำเกษตรปลอดภัย

จากอดีตที่ผ่านมาในการทำนาในพื้นที่ตำบลคลองข่อยมีการใช้สารเคมีในการปลูกข้าว และสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดฤดูเพาะปลูกข้าว ซึ่งเป็นหนึ่งสาเหตุทำให้เกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืช และจากการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลทำให้ผลผลิตข้าวลดลงอย่างมาก ต้นทุนการผลิตสูง การทำนาไม่ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า และจากที่ได้ไปศึกษาดูงาน ฝึกอบรม พบว่าการใช้สารเคมีต่าง ๆ ในการทำนา ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตข้าวสูง ดินเสื่อมโทรมทำลายสิ่งแวดล้อม และเป็นต้นเหตุของการระบาดของแมลงศัตรูพืชด้วย จึงได้เข้าร่วมฝึกอบรมเรื่องการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน ของกรมส่งเสริมการเกษตร โดยได้เรียนรู้การคิด วิเคราะห์ แยกแยะ อย่างมีเหตุผลที่จะใช้วิธีใดที่เหมาะสมในการป้องกันกำจัดตามขั้นตอนต่างๆ เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิตข้าว โดยไม่ใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช แต่ใช้สารชีวภาพแทน โดยได้ฝึกอบรมเรื่องการผลิตขยายเชื้อราเมตาไรเซียมที่ใช้ป้องกันกำจัดศัตรูพืชได้หลายชนิด เช่น เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เพลี้ยจักจั่น หนอนห่อใบข้าว และหนอนผีเสื้อศัตรูพืชต่างๆ เป็นต้น ได้ทดลองผลิตขยายเชื้อราเมตาไรเซียม เพื่อใช้ในนาข้าวของตนเองเพื่อลดการใช้สารเคมี

หลังจากที่ได้ทดลองการทำนาแบบลดการใช้สารเคมีมาระยะหนึ่งแล้ว พบว่า ผลผลิตในการทำนาอาจไม่แตกต่างกันมากกับการใช้สารเคมี แต่ต้นทุนการผลิตสามารถลดลงได้มาก อีกทั้งยังไม่ต้องเสี่ยงกับการฉีดพ่นยาฆ่าแมลงหรือสารเคมีที่มีผลต่อสุขภาพ จึงดำเนินการทำการเกษตรตามแนวทางที่ได้ศึกษามา จนเกิดผลดีอย่างต่อเนื่อง มีเกษตรกรในพื้นที่สนใจและเข้ามาศึกษาเรียนรู้ จนได้จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ขึ้นและยังเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรผู้สนใจอีกด้วย

๕. เทคโนโลยีเด่นที่ใช้ในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

จากประสบการณ์ การฝึกอบรมและการศึกษาดูงานในที่ต่างๆ จึงเริ่มปรับเปลี่ยนวิธีการทำนาแบบเคมีล้วนมาเป็นการลดใช้สารเคมี โดยใช้สารชีวภัณฑ์ น้ำหมักชีวภาพป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช/ปรับปรุงบำรุงดิน โดยมีเทคโนโลยีเด่นที่มีความเชี่ยวชาญ คือ การผลิตขยายเชื้อราเมตาไรเซียม ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

๕.๑ การเตรียมอุปกรณ์ ประกอบด้วย

- ๑) หัวเชื้อ
- ๒) ข้าวสาร
- ๓) ถุงพลาสติก
- ๔) หนัวยาง
- ๕) แอลกอฮอล์
- ๖) ตู้อึ่งเชื้อ
- ๗) หม้อหุงข้าว

๕.๒ วิธีทำ

- ๑) หุงข้าวในหม้อหุงข้าวอัตราส่วน ข้าวสารกับน้ำ เท่ากับ ๑ : ๓
- ๒) ตักข้าวถุงละ ๒๕๐ กรัม ใส่ถุงพลาสติก (ขณะที่เพิ่งหุงข้าวเสร็จ) พับปากถุงวางทิ้งไว้
- ๓) ตั้งข้าวสารที่หุงสุกทิ้งไว้ให้เย็นจนพอเหยียดเชื้อได้ (ถ้าร้อนเชื้อจะตาย) เหยียดเชื้อในตู้อึ่งเชื้อ
- ๔) มัดถุงพลาสติกด้วยหนัวยางบริเวณปลายถุง เจาะรูด้วยเข็มหมุด เขย่าให้เชื้อเข้ากับข้าวสาร
- ๕) นำถุงเชื้อไปวางบนชั้น ประมาณ ๓ วัน เชื้อจะเริ่มเดิน (เป็นสีเขียวขี้ม้า) ครบ ๑๕ วัน นำเชื้อสดมา

ใช้ได้

- ๖) ถ้าจะทำเชื้อแห้ง ครบ ๑๕ วัน เปิดถุง ตั้งทิ้งไว้อีก ๑ สัปดาห์ แกะถุงออก ตั้งทิ้งไว้อีก ๑๐ วัน
- ๗) นำไปผึ่งแดด ๓ ครั้ง (๓ วัน) แล้วจึงนำเชื้อมาป่น เพื่อบรรจุถุง

๕.๓ การนำไปใช้

เชื้อราเมตาโรเซียม ๑ ถุง ขยี้ในน้ำ ๒๐ ลิตร (๑ หม้อเครื่อง) ฉีดพ่นได้พื้นที่นา ๑ ไร่ ควรฉีดพ่นในเวลาเช้าหรือเย็น ใช้ป้องกันกำจัดศัตรูพืชได้หลายชนิด เช่น เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เพลี้ยจักจั่น หนอนหอบใบข้าว และหนอนผีเสื้อศัตรูพืชต่างๆ

๖.วิธีการดำเนินงานตามมาตรฐานสินค้าเกษตร

๖.๑ บริหารจัดการพื้นที่การเกษตร

๑) การจัดการแปลง

พื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกข้าวเป็นที่ดินของตนเองโดยมีเอกสารสิทธิ์ชัดเจน โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีที่ตั้งอยู่ที่โล่งไม่ติดการสถานประกอบอุตสาหกรรม หรือสถานที่ปล่อยสิ่งปฏิกูล จึงไม่มีความเสี่ยงต่อการปนเปื้อน สารเคมี จุลินทรีย์และโลหะหนัก และในการทำนาข้าวที่ผ่านมาเริ่มต้นนั้นเคยใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชมาก่อน และหลังจากที่ได้เข้ารับการอบรมจากหน่วยงานต่าง และการศึกษาดูงานการทำเกษตรโดยใช้สารชีวภัณฑ์ทดแทนการใช้สารเคมี จึงได้ลดการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชไปจำนวนมากและใช้สารชีวภัณฑ์ทดแทนโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักจากธรรมชาติเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน/ป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช เชื้อราบิวเวอเรีย เชื้อราไตรโคเดอร์มา และเชื้อราเมตาโรเซียม จึงปลอดภัยจากไม่มีสารตกค้างในดินในแปลงนา

๒) การจัดการน้ำ

การจัดการน้ำ ใช้น้ำจากน้ำชลประทานในพื้นที่จากคลองส่งน้ำ อีกทั้งยังมีการขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำ

ไว้ใช้ด้วย

๓) การจัดการใช้วัตถุอันตราย

ในการทำงานที่ผ่านมา ใช้สารเคมีน้อยมาก เนื่องจากที่ได้อบรมและทดลองใช้สารชีวภัณฑ์ทดแทนการใช้สารเคมีมาตลอด และอีกทั้งปัจจุบัน ยังเป็นได้รับการจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดการศัตรูพืชของชุมชน จึงใช้สารชีวภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และได้ผลที่ดีมากกว่าการใช้สารเคมี ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยสารชีวภัณฑ์ที่ใช้ ได้แก่ เชื้อราบิวเวอเรีย เชื้อราไตรโครเดอร์มา และเชื้อราเมธาไรเซียม และในการบำรุงดิน ใช้ปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักจากธรรมชาติ เพื่อปรับปรุงบำรุงดินบำรุงข้าว และจัดทำโรงเก็บเครื่องมือการเกษตร และสารชีวภัณฑ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

๔) การจัดการพันธุ์ข้าว

การจะขอรับมาตรฐาน GAP ข้าว นั้น จึงปลูกข้าวชนิดพันธุ์ข้าวไม่ไวแสงเช่น พันธุ์ กข๕๗ กข๓๑ กข๔ ๑ กข๔๗ ปทุมธานี ๑ ซึ่งเป็นสายพันธุ์ข้าวที่ได้รับการรับรองจากกรมการข้าว หรือหน่วยงานราชการรับรอง

๖.๒ วางแผนการบริหารจัดการศัตรูพืช

๖.๒.๑ การจัดการจัดการแมลง

การทำนาส่วนใหญ่ ใช้สารชีวภัณฑ์ในการทำนา จึงไม่มีการระบาดของแมลงศัตรูพืชอย่างรุนแรง และมีการสำรวจแมลงศัตรูข้าวโดยใช้สวิงโฉบแมลงมาสำรวจก่อนการไถดำเนินการเพื่อศึกษาระบบนิเวศน์ที่เหมาะสมว่า ควรใช้วิธีการป้องกันกำจัดอย่างไร

๖.๒.๒ การจัดการวัชพืชในแปลง

สำหรับการป้องกันวัชพืชในแปลงนา นั้น จะดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมดิน โดยจะใช้การไถ กลบตอซัง และการหมักฟาง เพื่อลดการเกิดวัชพืชในแปลงนา และใช้น้ำหมักสัปะรดช่วยในการย่อยสลายฟางและแมลงวัชพืชที่ฝังอยู่ในแปลงนา โดยมีวิธีการ ดังนี้

๑) การทำน้ำหมักสัปะรด (ถัง ๑๐๐ ลิตร ราคาลิตรละ ๕ บาท)

อุปกรณ์

- สัปะรด   ๔๐ กิโลกรัม
- กากน้ำตาล   ๑๐ กิโลกรัม
- จุลินทรีย์ พ.ด. ๒   ๒ ซอง
- น้ำเปล่า   ๔๐ ลิตร

วิธีทำ

๑. บด/หั่น/สับหยาบสัปะรด ให้ได้จำนวน ๔๐ กิโลกรัมใส่ถัง ๑๐๐ ลิตร

๒. ใส่กากน้ำตาล ๑๐ ลิตร

๓. ใส่หัวเชื้อ พ.ด. ๒ จำนวน ๒ ซอง

๔. ใส่น้ำเปล่า ๔๐ ลิตร

๕. ผสมส่วนผสมคนด้วยไม้พาย หลังจากนั้นเปิดถังคนทุก ๓ วัน หมักจนย่อยสลาย ประมาณ ๒๐ วัน

การนำไปใช้ ในการหมักย่อยสลายฟางข้าวหลังจากเก็บเกี่ยว เมื่อเปิดน้ำเข้านา ใส่น้ำหมักช่วงวิดน้ำเข้านา ปริมาณไร่ละ ๒๐ ลิตร เพื่อช่วยในการย่อยสลายฟางข้าวก่อนไถกลบตอซัง

๒) การโลกบตอซัง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยแล้ว

- เปิดน้ำเข้านาจนระดับน้ำนาสูงประมาณ ๑๕ เซนติเมตรหรือจนท่วมฟางข้าวในนา จากนั้นใส่ น้ำหมักช่วงเปิดน้ำเข้านาปริมาณไร่ละ ๒๐ ลิตร เพื่อช่วยในการย่อยสลายฟางข้าวก่อนโลกบตอซัง

- ใช้รถไถตีดินครั้งที่ ๑ โดยใช้เวลาประมาณ ๖ ชั่วโมง จากนั้นหมักฟางทิ้งไว้ประมาณ ๑๔ วัน (ค่ารถไถ ไร่ละ ๑๕๐ บาท ค่าน้ำมัน ๑๒๕ บาท/ไร่)

- ใช้รถไถตีดินครั้งที่ ๒ โดยใช้เวลาประมาณ ๔ ชั่วโมงจากนั้นจึงทำเทือกเตรียมหว่านข้าว (ค่ารถไถ ไร่ละ ๑๓๐ บาท ค่าน้ำมัน ๖๒บาท/ไร่)

- แห่ข้าวด้วยเชื้อไตรโคเดอร์มา ๑ คืบ ห่มข้าว ๒ คืบ ก่อนหว่านข้าว

- หว่านข้าว จำนวน ๒๐ กิโลกรัมต่อไร่

- อายุข้าว ๗ วัน ฉีดยาคุมฆ่าหญ้า

- อายุข้าว ๑๐ วัน โรยเชื้อราเมตาไรเซียมป้องกันกำจัดแมลง

- อายุข้าว ๑๒ วัน ใส่ปุ๋ย ๔๖-๐-๐ จำนวน ๑๐ กก./ไร่

- อายุข้าว ๓๐ วัน ฉีดเชื้อบีทีในแปลงข้าว

- อายุข้าว ๔๕ วัน ฉีดฮอร์โมนอามูเร่

- อายุข้าว ๕๐ วัน ใส่ปุ๋ย ๑๖-๒๐-๐ จำนวน ๑๕ กก./ไร่

- อายุข้าว ๑๐๕-๑๑๐ วัน เก็บเกี่ยวข้าว

ภาพการเทน้ำหมักสับประรดในแปลงนาเพื่อช่วยในการย่อยสลายฟาง และเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน

ภาพการไถกลบตอซังเพื่อหมักฟางและเป็นปุ๋ยให้หน้าข้าว

๖.๓ การจัดบันทึกข้อมูลการเกษตร

การจัดบันทึกขั้นตอนการปฏิบัติงาน การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การผลิตปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมักต่างๆ แหล่งที่มาของปัจจัยการผลิตต่างๆ การจำหน่าย อย่างครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน ทำให้สามารถทวนสอบข้อมูลการผลิตได้ อีกทั้งยังมีการจัดทำบัญชีการเกษตร จนได้เป็นบัญชีของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ จัดบันทึกการใช้จ่ายต่างๆ ในการผลิต

๗. ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยี

จากการดำเนินการด้านการเกษตร โดยปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรโดยใช้สารเคมีเป็นหลัก มาใช้สารชีวภัณฑ์ทดแทนการใช้สารเคมี โดยมีใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา เชื้อราเมตาไรเซียม การใช้น้ำหมักสับปะรด การโกลบตอซังพบว่า สามารถลดต้นทุนในการเกษตรซึ่งโดยปกติ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมีต่อรอบการผลิตจำนวนมาก เมื่อใช้สารชีวภัณฑ์โดยได้ผลดีใช้เอง ซึ่งสามารถลดต้นทุนได้ผลผลิตข้าวเหลือต้นทุนการผลิต ๒,๗๗๐ บาท/ไร่ คือเหลือต้นทุนการผลิตข้าว ๔ บาท/กิโลกรัม และได้ผลผลิตเฉลี่ย ๗๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ รวมถึงได้รับมาตรฐานการรับรอง ใบรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับการผลิตข้าวเปลือกมาตรฐานสินค้าเกษตร (มกษ. ๔๔๐๑-๒๕๕๑) การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี สำหรับข้าวรหัสรับรอง กษ ๐๙ ๔๔๐๑ ๑๒ ๐๐๗ ๐๐๐๐๐๔๓ GAP

๘. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

นายบุญลือ เรืองฉาย เป็นคนช่างสังเกต เรียนรู้จากประสบการณ์ การฝึกอบรมและการศึกษาดูงานในที่ต่างๆ จึงเริ่มปรับเปลี่ยนวิธีคิดในการทำนาแบบเคมีล้วน มาเป็นการลดใช้สารเคมี โดยใช้สารชีวภัณฑ์ร่วมกับเทคโนโลยีในด้านอื่นๆ ที่ได้รับการเรียนรู้มาปรับใช้ในพื้นที่นาของตนเอง และยังมีน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในพื้นที่การเกษตรของตัวเองทั้งการปลูกมะนาว การเลี้ยงปลา และการเลี้ยงไก่ไข่ ร่วมกับการทำนาด้วย นอกจากนี้ นายบุญลือ เรืองฉาย เป็นบุคคลที่หาความรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรในพื้นที่ และจากการที่เป็นวิทยากร และได้พบปะพูดคุยกับบุคคลหลากหลายสาขาอาชีพอีกด้วย การสนับสนุนองค์ความรู้ในการทำการเกษตรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ได้เข้ามาให้ความรู้ชี้แนะ แนะนำและสนับสนุนให้ได้เข้ารับการฝึกอบรมจากที่ต่างๆ เป็น

จุดเริ่มต้นในการปรับเปลี่ยนแนวทางในการเกษตรจากการใช้สารเคมีแบบเดิม เป็นการลดการใช้สารเคมี และลดต้นทุนการผลิตข้าว การรวมกลุ่มเครือข่ายการด้านการเกษตร ซึ่งในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ทำนาเช่นเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน จึงมีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์และคำแนะนำ จนสามารถนำมาปรับปรุงและปรับเป็นแนวทางการทำนาของตนเองจนประสบความสำเร็จจนได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร

๙. ปัญหาและอุปสรรค

๑) การจดบันทึกข้อมูลด้านการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ ทำการเกษตรด้วยความเคยชินจึงมีความเคยชินในการทำกิจกรรมต่างๆ อยู่แล้วจึงมักขาดการจดบันทึกข้อมูลต่างๆ แต่หากมีการดำเนินการอยู่เรื่อยๆ จนเกิดความเคยชินการจดบันทึกข้อมูลการทำเกษตรนั้นก็จะสามารถดำเนินการได้เช่นเดียวกับการทำกิจกรรมอื่นๆ ในการทำนา

๒) การวิเคราะห์ปัญหาการทำเกษตรของตนเอง ว่าควรปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการจุดไหน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพของตนเอง

๔) การปรับเปลี่ยนแนวคิดของเกษตรกรที่มักคิดว่า การดำเนินการต่างๆ เพื่อให้ได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรมีความยุ่งยากซับซ้อน จึงไม่ยากขอรับการรับรอง

๑๐. ข้อเสนอแนะ

๑) ควรมีการให้ความรู้ความสำคัญของการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร ว่ามีขั้นตอนที่ไม่ยากและซับซ้อน เกษตรกรสามารถดำเนินการได้ และการรับรองแล้วเกิดประโยชน์กับเกษตรกรอย่างไรบ้าง

๒) ควรสนับสนุนเกษตรกรให้ได้รับการฝึกอบรม การศึกษาดูงานในที่ต่าง ๆ และการหาข้อมูลความรู้ด้านการเกษตรเพื่อพัฒนากิจกรรมการเกษตร